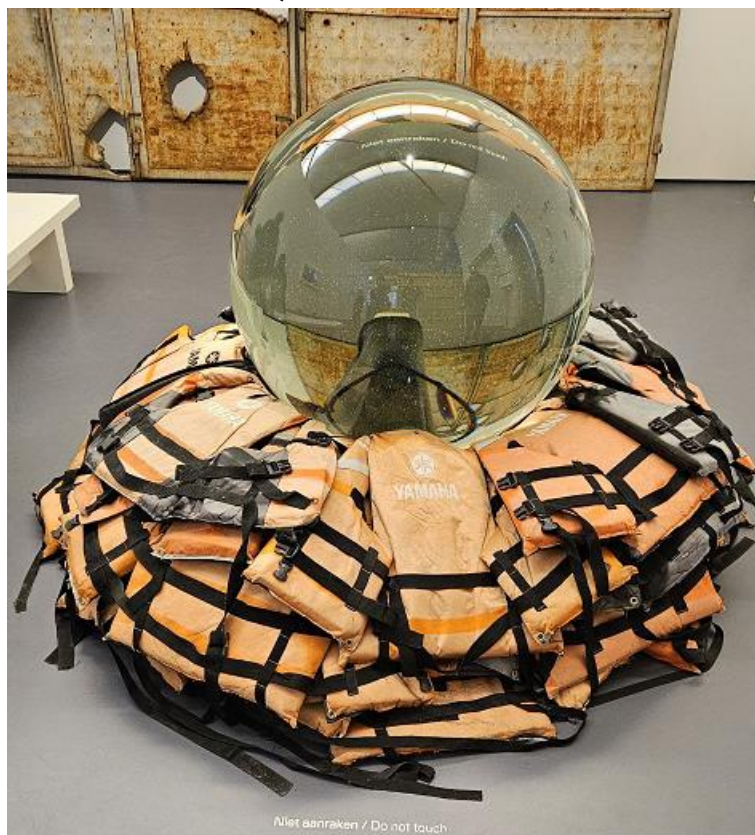


به جستجوی انسانیت^۱

در نمایشگاه آثار آی وی وی^۲، کنشگر حقوق بشر و یکی از هنرمندان برجسته‌ی زمانه هنر سرای روتردام، نمایشگاهی از چهار دهه آثار این هنرمند بر پا کرد که تا سوم مارس ۲۰۲۴ ادامه داشت. نمایشگاه فرصتی بود برای آشنایی با توانایی نگاه هنری ویژه‌ی او.

آی وی وی در نخستین کارهایش اشیایی را که هیچ ارتباط منطقی با یکدیگر ندارند، به هم می‌آمیزد: بیل با کت خز، یا دو کفش که به هم چسبیده و شبیه دو سوسک در حال جفتگیری‌اند. کاربرد عملی اشیاء را کنار گذاشته و با اشیای یافته شده، جهان نوینی می‌آفریند. او به جنبه‌ی زیبایی‌شناسانه‌ی اشیاء آگاه است، مثل تندیس‌های تخریب شده در جنگ داخلی سوریه. به جستجوی خرده ریزهای بازمانده در منطقه می‌رود تا بیزاری خود از نیروی ویرانگر جنگ را ابراز کند. از کارهای آماده^۳ نیز یاری می‌گیرد، مثل دستگاه ثابت قدم زدن^۴ متعلق به جولیان آسانژ و عروسک پاندا پر از اسناد محرمانه‌ی آژانس امنیت ملی^۵ تا دعوت‌مان کند به تماشای جهان از چشم‌اندازی غیرمعمول. موضوعات جاری سیاسی را به شکل چشمگیری قابل دیدن می‌کند تا نگذارد – به عادت – از یاد ببریم. او با چیدمان جلیقه‌ی نجات پناهندگان به شکل گل نیلوفر آبی با گوی بلور به وزن یک تن، توجه را به بحران پناهجویان جلب می‌کند.



دگر دیسی/مسخ یکی دیگر جنبه‌های هنری است که در بیشتر آثار آی وی وی استفاده می‌شود. خاطرات کودکی، تجربه‌های ناگوار زندان و درهای خانه‌های سنتی که به دلیل مدرن‌سازی بی‌ترحم در چین تخریب شده‌اند و او همه را به یادمانه‌ی تاریخی تبدیل کرده است. دستبند زندان را از یشم گران‌بها ساخته و در ویتزین به تمایش گذاشته است. یا ماکت از اشیای روزمره با سنگ مرمر و قرار دادن بر سکو. دگر دیسی و تبدیل آن به یادمانه‌ی تاریخی بی‌ارزش می‌تواند انگیزه‌ی دلخوری باشد و دلیلی برای تداعی‌ها و برداشت‌های سیاسی. هنر مفهومی^۶ هرگز تا این حد زنده، پویا و متعهد نبوده است.

1 In Search of Humanity

2 Ai Weiwei

3 readymades

4 Treadmill تردمیل

5 NSA

6 Conceptual art,

آی وی‌وی در چارچوب درهای باز به غرب، از نخستین کسانی بود که به آمریکا رفت و در شهر نیویورک تحصیل کرد. توجه او به جنبش‌های هنری مینیمال، هنر مفهومی، دادایسم و هنر پاپ جلب شد و به این درک رسید که هنر نیز می‌تواند شیوهی زندگی و گونه‌ای نگرش باشد.

در بازگشت به چین شروع به جمع‌آوری سفال‌های نوسنگی و ابزارهای قدیمی چینی کرد که با پیشرفت سریع تولید انبوه سرمایه‌داری تهدید می‌شود. همزمان سردبیر نشریات زیرزمینی آوانگار چین بود. به عنوان معمار با بنیاد معماران سوییسی در طراحی ورزشگاه ملی (لانه پرنده) برای المپیک تابستانی ۲۰۰۸ در پکن همکاری کرد. اما بعد از بازی‌ها انتقاد کرده و آن را تبلیغی برای رژیم چین برشمرد. سال ۲۰۰۵ وبلاگی برای آزادی بیان و علیه فساد و نابودی میراث فرهنگی چین راه اندازی کرد و به انتقاد از رژیم، سانسور و محدودیت آزادی‌های فردی پرداخت. وزارت امنیت دولتی چین در چارچوب پروژه‌ی 'سپر زرین' وبلاگ او را نخست سانسور و در سال ۲۰۰۹ تعطیل کرد تا 'از خلق در برابر خرابکاری آنلاین محافظت کند'. نام او به طور کامل از اینترنت چین حذف شد.



کارهایش در جشنواره‌های مستند کاسل آلمان (۲۰۰۷)، خانه هنر مونیخ آلمان (۲۰۰۹) و تیت مدرن لندن (۲۰۱۰) مورد توجه جهانی قرار گرفت.

در جریان زلزله ویرانگر سیچوان بیش از نود هزار نفر از جمله بیش از پنج‌هزار کودک کشته شدند. آی وی‌وی سازمان‌های فاسد دولتی را به ساخت و سازهای غیرقانونی و بی‌رویه متهم کرد که دولت بر آن سرپوش می‌گذاشت. آی وی‌وی و ده‌ها دستیارش سال‌ها صرف یافتن و انتشار نام دانش‌آموزان کشته شده کردند. سال ۲۰۰۹ برای نخستین بار دستگیر شد. حزب کمونیست چین پس از آنکه لیو شیائوبو^۷ در ۲۰۱۰ جایزه صلح نوبل دریافت کرد، تصمیم به سرکوب مخالفان، وکلا و نویسندگان گرفت. کارگاه آی وی‌وی به اتهام 'کاربرد غیرقانونی' ویران شد. پلیس مخفی بدون اتهام رسمی او را دستگیر و به مکان نامعلومی منتقل کرد. پس از ۸۱ روز به دنبال اعتراضات جهانی با قرار وثیقه آزاد شد. اما به رغم تحت نظر و ممنوع الخروج بودن به انتقاد از رژیم از طریق هنر ادامه داد.



سال ۲۰۱۵ گذرنامه‌اش را از دولت پس گرفت و به برلین رفت. در آنجا شاهد بحران پناهندگی و بحث و جدل‌های سیاسی مربوط به آن شد. از دید او بحران پناهجویی در کنار محدودیت آزادی بیان یکی از بزرگترین فجایای انسانی

⁷ Liu Xiaobo

امروز جهان است. او یکی هنرمندان متعهد کنشگر در دفاع از حقوق بشر و مدافع اصول اساسی دموکراسی با مواضع روشن در مورد مسایل روز است. توجه او به تخریب وحشیانه‌ی سنت در طول انقلاب فرهنگی و سرکوب فرهنگ در چین نوین سرمایه داری معطوف است. گلدانی ساخته از دوران نوسنگی با نام 'کوکاکولا' - یکی از آشناترین و معروفترین نشان‌های تجاری در جامعه‌ی مصرفی امروز- بر آن که نقد فرهنگ فراموشی و تبعید کهنه به نفع نو است.



سال ۱۹۹۴ همراه با لو کینگ^۸ هنرمند از میدان تیان‌آن من پکن بازدید کرد و از لو عکس فوری توریستی گرفت. لو دامن خود را بالا زده و پشت سر او دروازه و پرتره‌ی مائو دیده می‌شود. عکسی در محیطی به شدت محافظت شده و تحت نظر. عکسی که به ویژه آن زمان توهین جدی به رژیم تلقی شد. که پر بیراه هم نبود و نیست.



سال ۱۹۹۵ برای نخستین بار در میدان تیان آن من با انگشت میانی بالا گرفته از خود عکس گرفت. نشان صریح اعتراض به افراد در قدرت. اما این را به چین محدود نمی‌کند. بعدها این کار اعتراضی را در برابر بناها و نمادهای معروف دنیا نیز به ثبت می‌رساند. عکس‌های بسیاری وجود دارد با بازوی دراز کرده و انگشت میانی بالا گرفته. از کاخ سفید واشنگتن تا برج ایفل پاریس، ساختمان پارلمان در برلین و آسمان خراشیده با آسمانخراش‌ها در هنگ کنگ. نه رو به فرد، زیرا از نگاه او هر فردی امکان دگرگون شدن مثبت دارد. با این روش ما را وادار می‌کند تا در مورد موقعیت خودمان در برابر صاحبان قدرت بیندیشیم و از حق تعیین سرنوشت و آزادی بیان دفاع کنیم.

در بازگشت به پکن در دهه‌ی نود سده‌ی گذشته، مدام به بازارهای دست دوم و عتیقه سر می‌زد. با توجه به جنون ساخت و ساز در چین، بسیاری آثار باستانی به زمان حفاری کشف شد. اشیایی که به بهای بسیار نازل در بازارهای

⁸ Lu Qing

روز فروخته می‌شد. او شروع به جمع آوری اشیاء کرد تا به شیوه‌ی مارسل دوشان این 'پیش‌ساخته'^۹ها را به کار هنری تبدیل کند. خود آن را فرهنگ پیش‌ساخته می‌نامد.



با استفاده از این اشیاء نشان می‌دهد که در زمان ناآرامی‌های سیاسی چه برخوردی با این اشیاء می‌شود. حاکمان جدید فرهنگ را به شکل وحشیانه حذف یا نابود می‌کنند تا نفوذ و قدرت خود را نشان دهند.

در انقلاب فرهنگی چین (۱۹۶۶-۱۹۷۶) میلیون‌ها نفر شکنجه و کشته شدند، با عنوان پاکسازی پرولتاریا. برای ساختن جامعه‌ی نو لازم بود که جامعه‌ی کهنه، آداب و رسوم قدیمی، فرهنگ و اندیشه‌ی کهن نابود شود. نتیجه: تخریب آثار هنری، کتاب‌ها و مکان‌های تاریخی.

نوشته است: 'در این انباشتگاه سنتی، آرزوها و تخیلات ارسطویی با بیش از هزارسال قدمت جای گرفته است. با استفاده از طنز در نمایش نمادهای جذاب برای انسان، همزمان می‌توان به تضادها نیز اشاره کرد. شیء هنری و یکبار مصرف، صنایع دستی به دقت ساخته شده و تولید انبوه. کهنه و نو.'^{۱۰}
 آی وی‌وی با روزنامه نگار و کارشناس امنیت کامپیوتر و یکی از افرادی که شنود گفتگوهای آنگلا مرکل - صدر اعظم سابق آلمان - توسط آژانس امنیت ملی آمریکا را فاش کرد، همکاری کرده که حاصل آن عروسک‌های پاندا است، پر از کاغذهای خرد شده با یک نسخه پشتیبان روی کارت حافظه با اسناد مخفی افشا شده توسط ادوارد اسنودن در باره‌ی جنایات جنگی آمریکا. حاصل همکاری دیگرش با مستند ساز لورا پویتراس^{۱۱} است در ثبت روند ساختن عروسک‌ها و فیلم کوتاه 'هنر دگراندیشی'^{۱۱}. هدف، فرستادن عروسک‌های پر شده به جاهای بیشتر و به ویژه موزه‌ها بود که مکان امنی برای ذخیره اطلاعات حساس پنهان در اثر هنری‌اند. پس از آن بود که جولیان آسانژ و ادوارد اسنودن تصمیم گرفتند نسخه‌های بیشتر در سراسر جهان پخش کنند.

عنوان 'پاندا به پاندا'^{۱۲} به شبکه‌های کاربر به کاربر^{۱۲} اشاره دارد که غیرمتمرکز و مبتنی بر برابری است. از دید آی وی‌وی، روزنامه‌نگاری پژوهشی نقش مهمی در جامعه‌ی مدنی دارد. او از حامیان جولیان آسانژ بوده است که اسناد محرمانه را در دسترس همگان قرار می‌داد. آی وی‌وی در تابستان سال ۲۰۱۶ با آسانژ در سفارت اکوادور دیدار و گفتگو کرد. در اکتبر همان سال آسانژ دستگاه قدم زدن خودش را به آی وی‌وی هدیه کرد و هنرمند نیز آن را کار هنری پیش‌ساخته نامید. هر کسی که برای مدت نامعلومی در فضای بسته نگه داشته نشده باشد، تنها می‌تواند به

⁹ objets trouvés / Readymade

¹⁰ Laura Poitras

¹¹ The Art of Dissent

¹² Panda to Panda

¹³ peer-to-peer

حدس و گمان بسنده کند. آی وی وی و آسانژ تجربه قدم زدن روی دستگاه ثابت قدم زدن را چون گردونه همستر به اشتراک می‌گذارند. در یک مکان می‌مانی و می‌توانی به نومیدی در افتی. جمال خاشقجی، روزنامه نگار سعودی در اکتبر ۲۰۱۸ به کنسولگری کشورش در استانبول رفت تا اسناد لازم برای ازدواج را دریافت کند. از آنجا زنده برنگشت. در صداها پنهانی ضبط شده می‌توان شنید که شکنجه شده و به قتل می‌رسد. او منتقد حکومت سعودی بود و در تبعید در آمریکا می‌زیست. آخرین کلماتی که خاشقجی ادا کرد، به عربی: 'نمی‌توانم نفس بکشم' بود. همان کلمتی که اریک گارنر در ۲۰۱۴ و جرج فلویید در ۲۰۲۰ به انگلیسی ادا کردند^{۱۴}. این عبارت به شعار جنبش ضد تبعیض نژادی^{۱۵} تبدیل شد. آی وی وی با استفاده از لگو نوشته اصلی روی پرچم عربستان سعودی را تغییر داده و این واژگان را به عربی روی آن نوشته است.



بدر دفاع از آزادی بیان و به روشنی اعتراض به رژیم‌هایی که به معنای واقعی کلمه منتقدان خود را خفه می‌کنند. سال ۲۰۱۵ پس از دریافت گذرنامه به اروپا مهاجرت کرد و از نزدیک شاهد موج پناهندگی و بحث‌های سیاسی پیرامون آن بود. به کمپ پناهجویان لزبوس در یونان رفت و از نزدیک شاهد آمدن قایق‌های پر از پیران، کودکان و بیماران بود. به پژوهش در این زمینه پرداخت و شروع به تهیه فیلم از کمپ‌ها، از جمله کمپ مورییا کرد. از موضوع جنگ، گریز و گذر از آب‌ها، کمپ‌های پناهندگی، تظاهرات و اعتراضات الهام گرفته و کارهای هنری بسیاری آفرید. تصویرهای آفریده‌ی او یادآور نقش سفال‌های باستانی مصر و یونان است و چینی با نقش و نگار آبی رنگ. آی وی وی امروز را گذاشته است بر پس زمینه‌ی تاریخ. بحران پناهجویی زمینه‌ی بسیار گسترده‌ای دارد. سرگذشت‌های گوناگون، درگیری‌های منطقه‌ای و مذهبی، فشارهای اقتصادی و بلایای زیست محیطی سهم دارند در آنچه که 'بحران پناهندگی' نامیده می‌شود. 'همراه با تیم پژوهش پی بردیم که نخستین مهاجرت‌ها را در عهد عتیق می‌توان یافت. برای دیوارپوش نمایشگاه کوشیدیم زبان بصری به کار گیریم که الهام از تصویرهای گذشته، کنده‌کاری‌های یونانی و مصری، سفال و نقاشی‌های دیواری باشد. با تصویرهایی که در رسانه‌های اجتماعی و اینترنت یافتیم، به تصویرهای دیگری رسیدیم. در فیلم تهیه شده می‌توان شش موضوع را دید: جنگ، ویرانی‌های ناشی از جنگ، سفر پناهندگان، عبور از دریا، اردوگاه‌ها، تظاهرات و اعتراضات.' سراسر این ویژه برای نمایشگاه پناهجویان، بنای یادبودی است برای پناهجویانی که در عبور از دریای مدیترانه جان خود را از دست دادند. آمار رسمی در سال ۲۰۲۱ بیش از ۱۵۰۰ نفر ثبت کرده است. در سال ۲۰۱۶ این رقم بیش از ۵۰۰۰ نفر بوده است. قربانیانی که در جستجوی زندگی بهتر جان خود و عزیزانشان را به خطر می‌اندازند. مواد انتخاب شده اشاره دارد به سردی پذیرش پناهجویان در اروپا. آی وی وی و تیم او برای فیلم مستند بلند بیش از یک سال در ۲۳ کشور و از ۴۰ اردوگاه پناهجویان فیلمبرداری کرده و بیش از ۶۰۰ مصاحبه انجام دادند. هدف ارایه‌ی شناخت درست از دلیل اصلی فرار مردم است.

¹⁴ I can't breathe

¹⁵ Black Lives Matter جان سپاهان مهم است



در یکی از کارهای نمایشگاه، ساخته با لگو، در نگاه نخست طرحی انتزاعی می‌بینی، اما با دقت که نگاه کنی مسیر کشتی نجات ایتالیایی را خواهی دید. در ژوئن ۲۰۱۹ این کشتی، ۵۳ پناهجو که از لیبی آمده بودند، نجات داد، اما دولت ایتالیا به مدت دو هفته از پذیرش کشتی نجات در بندر لامپدوزا خودداری کرد. بسیاری از رویدادهای دردناک، از جمله غرق شدن آیلان، پسر سه ساله‌ی کرد سوری هنگام عبور از یونان و یافته شدن جسد بی‌جان او در ساحل ترکیه جهان را تکان داد (سپتامبر ۲۰۱۵). عکس او هنوز نیز نماد تراژدی ناشی از سیاست‌های محدودکننده‌ی مهاجرت زیر فشار راست افراطی است. شستشوی مغزی ایدئولوژیک و نظارت بر همه‌ی زندگی مردم، جهان را بی‌ترحم‌تر از آنچه بود، کرده است. آی وی‌وی ساکن برلین آلمان است و موضع‌گیری او در قبال بی‌رحمی صهیونیست‌های اسرائیل و کشتار ده‌ها هزار مردم بی‌پناه و غیرنظامی، زنان و کودکان؛ نه تنها به مذاق دولت آلمان که بیشتر کشورهای اروپایی خوش نیامده است. با حمله‌ی بربرهای ضد فرهنگ و هنر راست افراطی و نوفاشیست باید دید آیا در سال‌های آینده می‌توانیم بیننده‌ی آثار این هنرمند بزرگ انسان‌دوست باشیم یا نه. جهان جای نگران‌کننده‌ای شده است. با حضور انسان‌هایی چون آی وی‌وی هنوز می‌توان نفس کشید و امیدوار بود.

کوشیار پارسی
مارس ۲۰۲۴